Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра бухгалтерського обліку та оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА: ОБЛІК ТА ЗВІТНІСТЬ»

Виконав студент 2 курсу групи ОПм -71а
(номер курсу) (шифр групи)
Спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Харченко І. М.
(прізвище, ініціали студента)
Керівник ст. викл, к.е.н, Овчарова Н.В.
(посада, науковий ступінь, прізвище, ініціали)

Суми – 2018 рік

ЗМІСТ

ВСТУП..…… 7

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ…… 9

1.1 Сутність соціально-відповідальної діяльності суб'єктів господарювання…….. 9

1.2 Поняття, значення та види обліку соціально-відповідальної діяльності……. 12

1.3 Основні засади формування соціальної звітності……... 17

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ НА АТ «СУМСЬКИЙ ЗАВОД «НАСОСЕНЕРГОМАШ»……..... 22

2.1 Загальна організаційно-економічна характеристика АТ «Сумський завод «Насосенергомаш»……. 22

2.2 Особливості організації соціально-відповідальної діяльності на АТ «Сумський завод «Насосенергомаш»…….. 26

2.3 Організація обліку і звітності соціально-відповідальної діяльності в товаристві…… 31

РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АТ «СУМСЬКИЙ ЗАВОД «НАСОСЕНЕРГОМАШ»…….. 36

3.1 Ключові аспекти організації обліку соціально-відповідальної діяльності в АТ «Сумський завод «Насосенергомаш»……... 36

3.2 Вдосконалення соціальної звітності АТ «Сумський завод «Насосенергомаш»……... 41

ВИСНОВКИ……... 46

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….. 49

ДОДАТКИ……. 54

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку українського суспільства зважаючи на впровадження концепції сталого розвитку суб'єкти господарювання постали перед необхідністю здійснення соціально-відповідальної діяльності, спрямованої на ефективне стратегічне управління підприємством в контексті задоволення інтересів всіх груп зацікавлених осіб на взаємовигідних умовах з метою досягнення економічних і соціальних результатів. Впровадження соціально-відповідальної діяльності дає можливість суб'єкту господарювання забезпечити собі додаткові конкурентні переваги, сформувати позитивний соціальний імідж, підвищити ділову репутацію та створити передумови зростання вартості бізнесу. Зміна концепції діяльності обумовлює необхідність формування нових методичних підходів направлених на відображення соціальних наслідків прийняття управлінських рішень та розробки ефективного обліково-аналітичного забезпечення для задоволення зростаючих інформаційних потреб.

Одними із інструментів відображення ведення соціально-відповідальної діяльності і оприлюднення її зацікавленим сторонам є соціальний облік та звітність.

Актуальність дослідження основних аспектів соціального обліку та звітності обумовлена тим, що сформована практика ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової, податкової, статистичної звітності не дозволяє отримати достовірних, повних, точних та релевантних даних щодо соціально-відповідальної діяльності суб'єкта господарювання.

Дослідженню проблем формування та реалізації соціального обліку та звітності підприємств присвячені роботи провідних науковців і практиків: О. Алігаджієва, К. Басу, А. Белкайо, Р. Грей, Д. Коллісон, Дж. Беббінгтон, Д. Оуен, С. Адамс, М. Краснова, М.Р. Метьюс, М.Х.Б. Перера, Я. Соколов, І. Жиглей, Ж. Богданова, О. Герасименко, С. Кузнєцова, С. Левицька.

Мета роботи полягає у вивченні теоретичних засад та розробленні

практичних рекомендацій щодо удосконалення організації обліку та звітності соціально-відповідальної діяльності на підприємстві.

Для реалізації мети дослідження необхідне виконання у роботі наступних завдань:

– дослідити сутність соціально-відповідальної діяльності, теоретичні основи організації соціального обліку та соціальної звітності;

– надати загальну організаційно-економічну характеристику АТ «Сумський завод «Насосенергомаш», розглянути особливості організації соціально-відповідальної діяльності;

– проаналізувати порядок здійснення облік та звітність соціально-відповідальної діяльності в товаристві;

– сформувати шляхи вдосконалення обліку та звітності соціально-відповідальної діяльності АТ «Сумський завод «Насосенергомаш.

Об’єктом дослідження є процес організації обліку та звітності із соціально-відповідальної діяльності на АТ «Сумський завод «Насосенергомаш».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів обліку та звітності із соціально-відповідальної діяльності підприємств.

Для розкриття сутності теми дослідження широко використовувались загальнонаукові методи: діалектичний, системний підходи, метод індукції і дедукції, аналіз і синтез. Поряд із загальнонауковими методами використовувались специфічні методи: спостереження; вимірювання господарських засобів і процесів; реєстрації та класифікації даних з метою їх систематизації; узагальнення інформації з метою звітності.

Інформаційною та правовою базою дослідження є міжнародні стандарти соціальної звітності, методичні матеріали, дані мережі Інтернет, статті вітчизняних і зарубіжних учених з проблем соціального обліку та звітності, матеріали АТ «Сумський завод «Насосенергомаш».

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1 Сутність соціально-відповідальної діяльності суб'єктів господарювання

Практична реалізація концепції сталого розвитку передбачає здійснення суб'єктами господарювання соціально-відповідальної діяльності (СВД) направленої на формування ефективних механізмів досягнення соціальних та економічних результатів стратегічного розвитку.

Ідеї соціальної відповідальності зароджуються у XVIII–XIX ст.. В цей час соціальна відповідальність включала в себе лише відповідальність за співробітників підприємства [32]. В радянські часи соціальну відповідальність брала на себе держава.

Реалізація суб'єктами господарювання соціальної функції через подальше впровадження СВД передбачає отримання низки переваг. Так, за результатами досліджень експертами найбільша позитивна віддача від впливу СВД на показники діяльності очікується за такими показниками як: поліпшення репутації, підвищення рівня інформованості про бренд, налагодження стосунків із владою, підвищення якості продуктів, конкурентних переваг, інновацій, продуктивності, продажів, прибутків та інших показників економічного розвитку підприємства (табл. 1.1) [37].

В Україні концепція соціальної відповідальності лише набуває поширення через відсутність зацікавленості в здійсненні соціальних заходів, системи інформування стейкхолдерів про соціальну діяльність підприємства, необхідного досвіду та вдалих прикладів впровадження концепції соціальної відповідальності, додаткових грошових ресурсів [17].

За результатами досліджень Центру «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності (КСВ)» компанії на своїх сайтах надають інформацію про КСВ у сфері трудових відносин, розвитку та підтримки

громад, охорони довкілля та у бізнес-профілі організацій. Рівень розкриття інформації з КСВ на сайтах найбільших українських компаній залишається досить низьким, близько 21,7%. З 99 компаній, сайти яких оцінювались, 41 має вищий ніж середній рівень розкриття інформації. Як зазначається в звіті в 2017 р. і в попередні роки, компанії здебільшого не надають даних щодо результатів впровадження політики КСВ. На деяких сайтах такі дані не оновлюються протягом останніх 2-3 років, новішу інформацію можна знайти тільки у соціальних звітах або новинах [16].

Таблиця 1.1 – Оцінка позитивного впливу соціально-відповідального бізнесу на показники діяльності підприємств

Показники діяльності підприємств	Позитивний вплив СВБ, % опитаних
Репутація фірми	93,6
Рівень інформованості про бренд	86,2
Стосунки з владою	85,5
Конкурентоспроможність	83,3
Інновації	83,0
Доступність ЗМІ	82,8
Задоволеність покупців	81,7
Продуктивність	80,4
Продажі	80,2
Стосунки з інвесторами	78,9
Прибутки	77,7
Доступ до ринку	71,3

Така тенденція обумовлена ризикованістю розкриття важливої інформації; нерегламентованістю даного процесу; складністю отримання та систематизації необхідних даних.

З метою подальшого дослідження особливостей соціально-орієнтованого обліку та звітності проаналізуємо підходи до визначення соціально-відповідальної діяльності (корпоративної соціальної відповідальності) (додаток Б).

Більш детальний аналіз економічної літератури щодо проблематики веденні соціально-відповідальної діяльності дозволив виділити два базових підходи до розкриття її сутності:

- в широкому розумінні вона охоплює такі аспекти як: дотримання прав людини, вимог законодавства та міжнародних норм поведінки ділова, корпоративна етика, прозорість та підзвітність, співпраця із зацікавленими сторонами, громадськістю, а також екологічні аспекти направлені на захист навколишнього природного середовища;
- в вузькому розумінні соціально-відповідальна діяльність передбачає напрямки щодо забезпечення соціально-економічного розвитку персоналу, охорони та безпеки праці, соціально-трудової реструктуризації, ділової етики, розвитку місцевої та регіональної соціальної інфраструктури.

В межах даного дослідження обліку та звітності соціально-відповідальної діяльності будемо розглядати її в рамках вузького підходу та не враховувати показники екологічної та природоохоронної діяльності.

Соціальна діяльність повинна базуватися на принципах, а саме добровільності (за ініціативою керівництва), підзвітності (дає змогу виявити вплив підприємства на суспільство та отримані вигоди від здійснення соціальних заходів), прозорості (розкриття інформації про соціальну діяльність), взаємодії із заінтересованими сторонами (врахування інтересів всіх груп стейкхолдерів).

Важливим аспектом аналізу особливостей СВД є дослідження її видів та моделей реалізації, що в подальшому дасть змогу виокремити напрямки її обліку та ключові показники формування соціальної звітності.

В економічній літературі СВД класифікується в залежності від того, інтереси яких груп зацікавлених осіб задовольняються у результаті впровадження окремих заходів, рівня задоволення потреб, напрямку здійснення діяльності тощо. Узагальнена класифікація СВД за ключовими характеристиками наведена на рис. 1.1.

Крім того соціальна діяльність може бути націлена на задоволення матеріальних потреб працівників або підвищення інтелектуального рівня співробітників, здійснюватися постійно або з дискретним характером, тощо.

Рисунок 1.1 – Рівні соціальної відповідальності бізнесу

Отже, соціальна відповідальність бізнесу – це сучасна концепція, що дозволяє суб'єктам господарювання ефективно взаємодіяти із суспільством та підвищувати свою конкурентноздатність. В Україні соціально відповідальна діяльність економічних суб'єктів носить несистемний, ситуаційний характер, що потребує використання нових інструментів управління, зокрема соціального обліку.

1.2 Поняття, значення та види обліку соціально-відповідальної діяльності

Зміна підходу до цілей господарювання обумовлює необхідність формування нових методичних підходів щодо перетворення бухгалтерського обліку та звітності для подальшої оцінки соціальних заходів та відображення соціальних наслідків прийнятих управлінських рішень, зниження ризиків

втрат та підвищення ефективності соціальних витрат, визначення рівня відповідальності окремого підприємства перед суспільством в цілому.

Вперше соціальний облік впровадила Американська консалтингова фірма ABT Associates. Компанія в 1970 р. здійснила перевірку річних фінансових звітів за минулі роки в контексті наступних питань: продуктивність праці співробітників, проведення навчання персоналу, взаємодія із ринком праці з приводу скорочення безробіття, освіта, саморозвиток, заходи охорони здоров'я, спортивні заходи, транспортне забезпечення, організація дозвілля, позитивний вплив на навколишнє середовище. За допомогою цих показників, що знайшли своє відображення у фінансовій звітності минулих років, компанія намагалася визначити свій соціальний вплив на працівників, суспільство, контрагентів [3].

Необхідність розширення обліково-аналітичного відображення СВД обумовлена в першу чергу зростаючими інформаційними потребами ключових стейкхолдерів (додаток В).

Потреба в подальшому впровадженні ускладненого обліку обумовлюється можливістю:

- покращення бізнес-процесів шляхом скорочення виробничих витрат, виявлення прихованих резервів покращення технологій;
- залучення інвестицій в суспільно корисні компанії;
- отримання додаткових бонусів у вигляді податкових пільг, доступу до нових ринків;
- покращення соціальної атмосфери шляхом підвищення як внутрішньої мотивації та продуктивності праці, так і формуванням позитивної репутації компанії в суспільстві;
- отримання можливості оперативного доступу до інформації щодо ризиків діяльності, змін в суспільних потребах тощо.

Незважаючи на існуючі тенденції в нормативних актах соціальний облік не розглядається. Серед науковців ведеться дискусія щодо того, чи є соціальний облік самостійним видом обліку чи складовою фінансового

обліку, наскільки взагалі доцільно відокремлювати цю складову. Основні підходи щодо визначення категорії «соціальний облік» в літературних джерелах наведено в табл. 1.2.

Таблиця 1.2 – Визначення дефініції «соціальний облік»

Левицька С. О. [8]	Соціальний облік – відображення фактів господарської діяльності в рамках економічних та організаційних заходів використання, збереження, розвитку трудових ресурсів підприємства з урахуванням еколого-економічного забезпечення їх реалізації.
Будько О. В. [7]	Облік соціально відповідальної діяльності – це процес формування систематизованих, корисних даних з метою складання звітності, яка характеризує діяльність суб'єкта господарювання, спрямована на вирішення соціальних і екологічних завдань.
Дерій В. А., Дерій М. В. [12]	Соціальний облік – це перманентний процес формування і надання користувачам інформації про економічний, екологічний, соціальний стан підприємства з метою залучення нових інвесторів та покращення внутрішнього клімату.
Мизиковський Є.А. [30]	Соціальний (соціально-направлений) облік – напрямок в бухгалтерському обліку, який показує ступінь впливу діяльності організації на оточуючих.
Краснова М. В. [24]	Соціальний облік – це облік нефінансових показників.
Соколов Я. В. [40]	Соціальний облік – це не якийсь самостійний вид обліку, а швидше за все, розширення традиційних меж бухгалтерського обліку (збільшення складу показників бухгалтерської звітності, концентрація на обліку соціальних витрат).
Грей Р. [1]	Соціальний облік – це відкриття нових меж бухгалтерського обліку, а не просто адаптація старих підходів до ведення обліку; це концепція, яка описує взаємозв'язок соціального і екологічного впливу діяльності фірми на визначені групи користувачів і на суспільство в цілому.
М. Р. Метьюс и М. Х. Б. Перера [2]	Соціальний облік – надання інформації про співробітників та продукцію, а також послуги суспільству, а також запобігання або зниження забруднення довкілля.

Отже, досліджуючи проблематику формування обліково-аналітичного забезпечення управління СВД більшість науковців розглядають соціальний облік як елемент бухгалтерського обліку направлений на конкретизацію показників соціально-економічної діяльності.

Аналіз підходів щодо розкриття сутності категорії «соціальний облік» [41, 20] дозволив відокремити його основні аспекти (рис. 1.2)

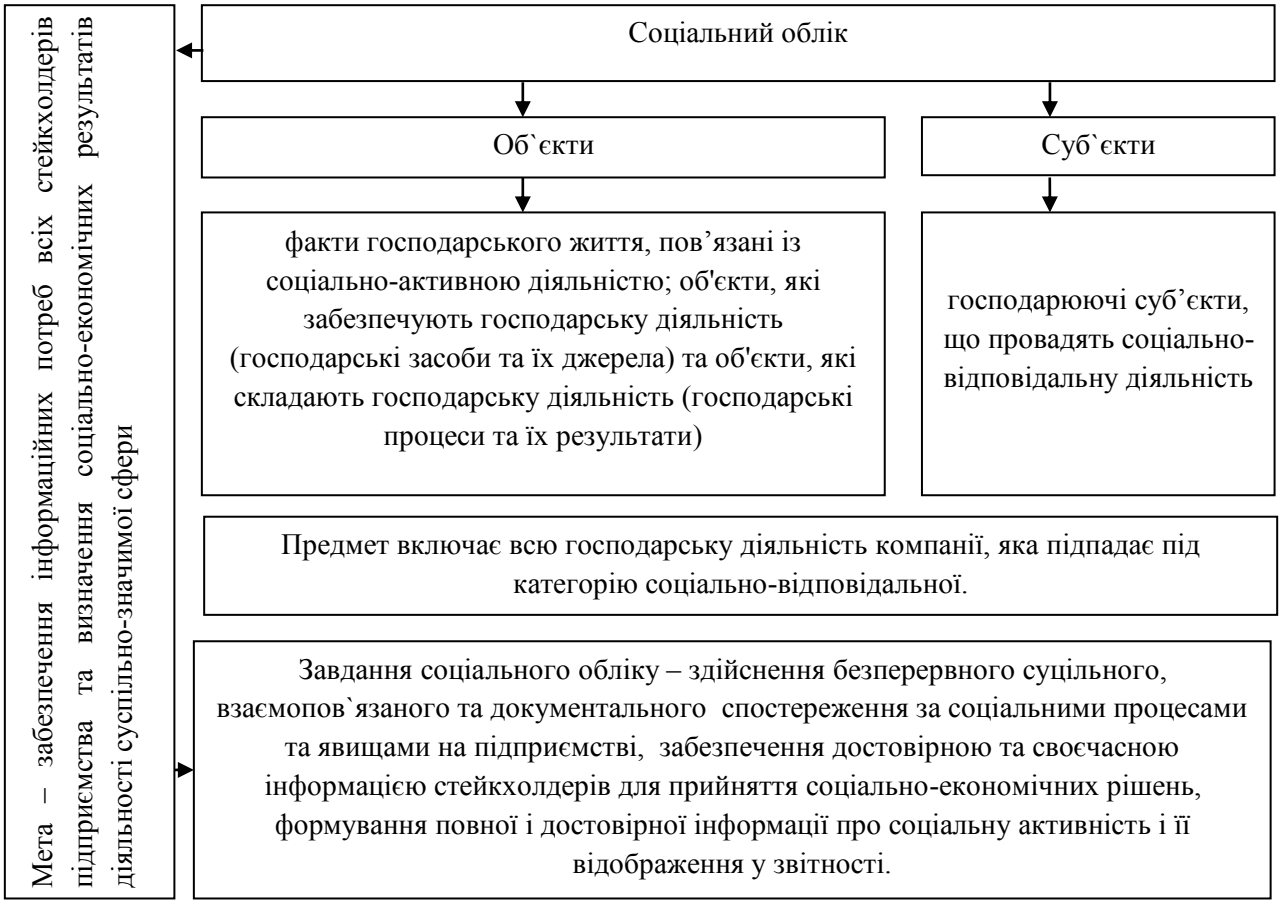

Рисунок 1.2 – Сутність соціального обліку

Джерело: складено автором

Ведення соціального обліку дає змогу зібрати та структурувати наявну інформацію в спосіб, що спрощує її розуміння та аналіз для внутрішнього та зовнішнього управління.

Враховуючи це, соціально-орієнтований облік має бути [48]:

- мультиперспективним – враховувати інформаційні запити основних стейкхолдерів підприємства;
- всеохоплюючим – відображати внутрішню і зовнішню соціально-відповідальну діяльність підприємства, її базові та мотиваційні аспекти;
- порівняльним – передбачати можливість аналізувати дані в порівнянні з іншими організаціями і вирішувати проблеми в одній і тій же

організації з плином часу;

- регулярним – виконуватися на постійній основі через рівномірні проміжки часу;
- перевіреним – відображати реальні дані на безперервній основі, включати не тільки інформацію про досягнення підприємств, а і враховувати проблеми та можливі загрози, які виникають у процесі розвитку бізнесу ;
- відкритим – передбачати формування внутрішньої та зовнішньої соціальної звітності.

Зважаючи на те, що СВД суб'єкта господарювання передбачає здебільшого понесення витрат розглянемо більш детально загальні засади організації обліку соціальних витрат.

Задоволення інформаційних потреб користувачів облікової інформації про соціальні витрати підприємства можливе лише за умов правильної організації класифікації витрат СВД з метою їх подальшого документального підтвердження та узагальнення в звітності розглянемо основні види соціальних витрат.

Напрями обліку соціальних витрат залежать від видів соціально-відповідальної діяльності, що була розглянута в пункті 1.1 і охоплюють внутрішні та зовнішні операції, базові та мотиваційні заходи.

Разом з цим, на порядок здійснення обліку СВД впливають і інші ознаки, зокрема їх цільова спрямованість. Враховуючи цю ознаку соціальні витрати включають: витрати пов'язані з соціально-трудовими відносинами, витрати на утримання об'єктів соціальної інфраструктури, охорону праці та безпеку, удосконалення якості готової продукції, реалізацію заходів загально громадського характеру.

Важливе місце серед означених напрямків на більшості підприємствах займають саме витрати щодо виплат працівникам здійсненим на добровільній та обов'язковій основі (додаток Д).

Першочергове значення для подальшої організації обліку витрат будуть мати джерела їх відшкодування. Так, враховуючи специфіку та рівні

здійснення СВД витрати на її реалізацію можуть відноситися на собівартість виготовленої продукції або включатися до складу інших витрат, фінансуватися за рахунок прибутку, або відшкодовуватися за рахунок цільових надходжень.

З метою подальшої організації фінансового обліку доцільно розглядати соціальні витрати виходячи з видів діяльності операційної, фінансової та інвестиційної. Більшість соціальних витрат будуть відноситися до операційної діяльності та відображати ті операції, які підприємство здійснюють самостійно, а також спільно з іншими підприємствами чи благодійними фондами.

В подальшому незалежно від приналежності до окремої групи всі витрати пов'язані з СВД повинні бути документально підтверджені, оцінені, відображені в системі аналітичних та синтетичних рахунків та узагальнені в відповідних формах звітності.

Отже, посилення тенденцій ведення соціально-відповідального бізнесу обумовлює необхідність сполучення традиційної методологічної концепції бухгалтерського обліку з соціальною проблематикою, формування та розвитку ускладненого обліку, що відображає не лише показники фінансового розвитку, а і основні соціальні аспекти діяльності суб'єкта господарювання.

1.3 Основні засади формування соціальної звітності

Одним із інструментів відображення ведення соціально-відповідальної діяльності і оприлюднення її зацікавленим сторонам є соціальна звітність. Необхідність дослідження основних аспектів соціальної звітності обумовлена тим, що сформована практика ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової, статистичної звітності не дозволяє отримати достовірних, повних, точних та релевантних даних щодо соціально-відповідальної діяльності суб'єкта господарювання.

Дослідження сутності соціальної звітності варто розпочинати з вивчення стандартів та нормативних документів, що стосуються формування соціальної звітності. Сьогодні у світовій практиці найбільшого поширення набули чотири ключових стандарти щодо ведення соціальної звітності:

– «Директиви глобальної звітності» (GRI - Global Reporting Initiative) включає три основні складові: економіка підприємства, його соціальна і екологічна політика. Стандарти GRI направлені на гармонізацію звітності про соціально-активну діяльність, що дозволяє порівнювати соціальні звіти різних компаній.

– «Відповідальність 1000» (Accountability 1000, AA1000) спрямований на впорядкування соціальних ініціатив компанії і підвищення їх ефективності. Він має на меті реорганізувати діяльність підприємства у відповідності принципам корпоративної соціальної відповідальності.

– ISO 26000 «Керівництво з соціальної відповідальності» корисний для підприємств будь-якого розміру та організаційно-правової форми. ISO 26000 призначений для добровільного застосування, тому не підходить для цілей сертифікації.

– Стандарт «Соціальна відповідальність» SA 8000 акцентує увагу на трудових відносинах, встановлює норми відповідальності роботодавця в сфері умов праці. SA 8000 не охоплює питання допомоги місцевим громадам, етичних норм ділової практики.

В Європі також розповсюджені такі стандарти, норми та принципи, як: Accounting SASB – стандарт по бухгалтерському обліку (Sustainability Standards Board), Європейські директиви (EU-Directive), що торкаються питань соціальної активності, Керівні принципи для багатонаціональних компаній (OECD) [13,34].

В умовах багатоваріантності стандартів формування структури та складу соціальної звітності, відсутності в Україні нормативного документу, який надав би чітке визначення категоріям «соціальна звітність підприємства», «соціальний звіт» важливо дослідити підходи до розкриття сутності

соціальної звітності. Здійснення цього аналізу дозволить не лише розкрити її економічний зміст, а й визначити її роль та значення в забезпеченні сталого розвитку суб'єкта господарювання (додаток Г).

Проведений аналіз джерел дозволяє зробити висновок про відсутність єдиного підходу до визначення соціальної звітності. Систематизація наведених в додатку Г визначень дала змогу виділити декілька підходів до розкриття її економічної сутності: документальний, інструментальний, процесний та системний (рис. 1.3).

Рисунок 1.3 – Підходи до розкриття сутності соціальної звітності

Джерело: авторська розробка

При цьому зміст соціальної звітності має бути достатнім для характеристики результатів зовнішньої і внутрішньої соціально-відповідальної діяльності підприємства, ефективності реалізації стратегії підприємства. Вона повинна розглядатися керівництвом як інформаційна

база для прийняття стратегічних управлінських рішень, спрямованих на підтримку довгострокової конкурентоспроможності підприємства, як інструмент гармонізації економічних і соціальних інтересів бізнесу і суспільства.

Метою складання соціальної звітності є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про соціально-економічні результати діяльності для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Реалізація означеної мети потребує вирішення комплексу поточних завдань серед яких доцільно виділити:

– забезпечення одержання оперативної та якісної інформації;

– забезпечення виконання інформаційних запитів зацікавлених сторін;

– забезпечення швидкого огляду соціально-активної діяльності;

– створення умов для виявлення наявних соціально-економічних ризиків;

– інформування про ефективність ведення соціально-відповідальної діяльності;

– надання внутрішнім та зовнішнім користувачам інформації для прийняття стратегічних соціально-економічних рішень;

– оперативний контроль за веденням соціально-активної діяльності.

Саме за таких умов соціальна звітність сприятиме підвищенню довіри до підприємства, забезпеченню формування позитивного іміджу, створенню сприятливого соціального середовища для бізнесу, зміцненню довіри інвесторів, підвищенню лояльності до підприємства з боку державних органів та органів місцевого самоврядування.

Досягнення мети та завдань можливе за умови реалізації соціальною звітністю її функцій. Проведені дослідження дали змогу відокремити основні функції соціальної звітності: інформаційна, аналітична, комунікативна, функція зворотного зв’язку, планова, стратегічна, стимулююча, оціночна, контролю та моніторингу.

Соціальна звітність створює умови зростання вартості бізнесу, тому що

розкриває можливості підприємства провадити соціально активну діяльність та бути конкурентоспроможним. Разом з цим, впровадження соціальної звітності характеризується низкою проблем. Так, Давидюк Т.В. [11] та інші науковці [39, 33] серед таких проблем вділяють:

- прихованість реальних відносин між підприємствами і суспільством;
- недостатня соціальна активність;
- наявність значного шкідливого соціального впливу;
- нестача інформації про соціальну складову діяльності фірми;
- відсутність необхідного досвіду у складанні соціальної звітності.

Варто додати, що проблемами також є відсутність загальних методичних рекомендацій для складання соціального звіту; наявна інформаційна система на підприємствах забезпечує збирання і накопичення інформації лише для задоволення потреб бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності; впровадження соціальної звітності потребує залучення додаткових кваліфікованих кадрів або вивільнення від поточної роботи працівників; необхідність додаткових витрат на впровадження соціальної звітності.

Формування соціальної звітності, розкриття інформації про соціально-відповідальну діяльність супроводжується цілою низкою ризиків пов’язаних з неправильною інтерпретацією інформації щодо соціально-активної діяльності, ненавмисним розкриттям конфіденційної інформації, недостатніми ресурсами для її регулярного формування, неотриманням бажаного результату від складання звітності про соціальну діяльність, що також створює перешкоди до її запровадження.

Отже, соціальна звітність – це перш за все система накопичення та узагальнення взаємопов’язаних якісних та кількісних показників соціально-відповідальної діяльності, що відображає використання підприємством соціальних програм, проведення соціальних заходів, участь компанії у житті суспільства, з метою прийняття управлінських рішень, задоволення інформаційних потреб зацікавлених сторін і створення позитивного іміджу

фірми, для отримання додаткових конкурентних переваг.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ НА АТ «СУМСЬКИЙ ЗАВОД «НАСОСЕНЕРГОМАШ»

2.1 Загальна організаційно-економічна характеристика АТ «Сумський завод «Насосенергомаш»

Сумський завод насосного та енергетичного машинобудування «Насосенергомаш» займається виробництвом і реалізацією насосів, компресорів та гідравлічних систем, а саме – виробництвом повітряних або вакуумних насосів, повітряних та інших газових компресорів, гідравлічних насосів, обладнаних або необладнаних вимірювальними приладами, вузлів і деталей до насосів, компресорів та гідравлічних систем; проведенням сертифікаційних та інших видів випробувань насосів, наданням сервісних послуг, постачанням запасних частин.

Управління підприємством здійснюють: Загальні збори акціонерів товариства – вищий орган; Наглядова рада товариства – колегіальний орган, що здійснює захист прав акціонерів, управління підприємством, а також контролює та регулює діяльність Правління товариства; Правління Товариства – колегіальний виконавчий орган товариства, що здійснює управління поточною діяльністю.

Вагоме місце у структурі управління підприємства займає бухгалтерія (в штаті перебуває 34 бухгалтера) на чолі з головним бухгалтером, яка поділяється на 5 бюро з обліку матеріалів, виробничого обліку, обліку заробітної плати, зведене бюро, бюро міжнародної та фінансової звітності.

На підприємстві наявні всі необхідні посадові інструкції працівників облікового апарату та розподіл посадових обов'язків і повноважень між ними.

Підприємство має у своєму складі частку іноземного інвестора, тому зобов’язане вести облік за міжнародними стандартами.

Облік ведеться відповідно до наказу про облікову політику підприємства. Ключові положення облікової політики розкриваються у Примітці 4 до річної фінансової звітності. В обліковій політиці заводу не зазначено окремих положень щодо обліку об'єктів соціальної сфери, зокрема не визначено зони соціальної відповідальності, не розкрито критерії віднесення фактів господарського життя до соціально активних, не визначено перелік соціальних витрат та інше.

На підприємстві використовуються система «ІТ-підприємство» і «1С: Заробітна плата і управління персоналом», яка забезпечує повний набір функцій управління матеріальними, виробничими і фінансовими ресурсами; планування постачання, виробництва і продажу; планування завантаження виробничих потужностей; опису виробничих технологій і нормативів; контролю якості продукції.

Заключним етапом обліку на АТ «Сумський завод «Насосенергомаш» є складання фінансової звітності відповідно до Міжнародних стандартів.

Дослідимо детально зміни фінансово-економічних показників в динаміці за п'ять останніх років (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Основні економічні показники виробничо-фінансової діяльності АТ «Сумський завод «Насосенергомаш» за 2013-2017 рр.

Показник	Рік					2017 р у % до 2016 р.
	2013	2014	2015	2016	2017	
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) тис. грн.	1008705	1106496	1193407	1179993	1129151	95,0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	688094	833537	823182	823119	834459	101,4
Валовий прибуток (збиток), тис. грн	320611	272959	370225	356874	294692	82,6
Чистий прибуток (збиток), тис. грн	177144	68110	137905	129776	114269	88,1
Валюта балансу, тис. грн	1279026	136216	1324393	1393247	1545556	110,9
Власний капітал, тис. грн	660016	732505	870476	999932	1094117	109,4

Обсяг реалізації у 2017 р. склав 1 129 151 тис. грн. (у т.ч. від реалізації насосне обладнання 777 387 974,00 грн., запасних частин 317 396 481,00 грн.). Обсяг внутрішніх продажів склав 88,2 мільйонів гривень, обсяг експорту склав 1 042 мільйонів гривень.

Протягом року внаслідок повернення модельного оснащення та іншого багатовартісного устаткування відбулось збільшення вартості основних засобів на 1,7%, їх величина на 31.12.2017 р. склала 562 216 тис. грн.

Основні економічні показники діяльності фірми у 2017 році порівняно з 2016 роком погіршились. Підтвердженням цього є зниження чистого доходу від реалізації продукції на 4,3%, зменшення валового прибутку на 17,4% та чистого прибутку – на 11,9%.

Оскільки прибуток не завжди характеризує ефективність діяльності підприємства, здійснено аналіз рентабельності підприємства (додаток Е, табл. Е. 1).

Існуючі тенденції зниження прибутковості позначилися на показниках рентабельності АТ «Сумський завод «Насосенегромаш». Так, у 2017 році відбулося зниження рентабельності активів на 0,02, рентабельності власного капіталу – на 0,03, рентабельності продажу – на 0,06, рентабельності продукції – на 0,08 порівняно з 2016 роком.

Для дослідження структури джерел фінансування ресурсів АТ «Сумський завод «Насосенергомаш», міру фінансової стійкості і незалежності заводу від зовнішніх джерел фінансування діяльності здійснено аналіз платоспроможності компанії та ліквідності балансу (додаток Е, табл. Е. 2). Платоспроможність визначає наявність у компанії грошових коштів, достатніх для розрахунків за кредиторською заборгованістю, і є найважливішою умовою його господарської діяльності. Ліквідність характеризує здатність підприємства перетворювати активи на грошові кошти для термінового виконання фінансових зобов’язань цього періоду.

Розрахунок коефіцієнтів ліквідності та платоспроможності дозволяє зробити висновок, що протягом 2015-2016 років АТ «Сумський завод

«Насосенергомаш» не мав дефіциту грошових коштів, але у 2017 році показник 0,19 перебував близько нормативного значення 0,2. Показник розрахункової платоспроможності зростає за визначений період. І хоча у 2017 році порівняно з 2016 роком відбулося його зниження на 11 пунктів, проте АТ «Сумський завод «Насосенергомаш» залишається у 2017 році платоспроможним. Протягом періоду, що аналізується, у підприємства достатньо всіх оборотних засобів для повної ліквідації своїх боргових зобов’язань. Варто відмітити, що у 2017 році на одну гривню поточних зобов'язань припадає 3,06 грн. поточних активів, що є відображенням позитивного явища на підприємстві. Упродовж 2013-2017 років АТ «Сумський завод «Нансосенергомаш» володіє власними оборотними коштами, а отже, і має можливості для здійснення розширення виробництва. До того ж показник зростає. Так, у 2017 році власних оборотних коштів більше на 98222,0 тис. грн, ніж у 2016 році.

В результаті дослідження фінансової стійкості АТ «Сумський завод «Насосенегромаш» (табл. 2.2) виявлено, що всі зобов'язання підприємства можуть бути покриті його власними коштами.

Таблиця 2.2 – Аналіз фінансової стійкості підприємства

Показник	2013	2014	2015	2016	2017
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,52	0,54	0,66	0,72	0,71
Коефіцієнт фінансової стабільності	1,07	1,17	1,92	2,54	2,42
Коефіцієнт залежності підприємства від довгострокових зобов’язань	0,01	0,00	0,13	0,13	0,14
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	0,11	0,20	0,54	0,66	0,67
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,11	0,21	0,46	0,52	0,57

Про це свідчить коефіцієнт фінансової незалежності, який протягом 2013-2017 років перевищує нормативне значення 0,5. Негативною тенденцією є зростання коефіцієнту залежності підприємства від довгострокових зобов’язань протягом 2013-2017 років. Зростання залежності підприємства від довгострокових зобов’язань може призвести до втрати

платоспроможності. Позитивним явищем також є зростання забезпеченості власними фінансовими ресурсами для здійснення поточної діяльності у 2017 році на 56% порівняно з 2015 роком.

Проведений аналіз показників ділової активності (додаток Е, табл. Е. 3) свідчить про негативні зміни у оборотності активів (зниження коефіцієнта оборотності активів у 2017 році порівняно з 2016 роком на 0,1), зниження оборотності кредиторської та дебіторської заборгованості (на 3,74 та 1,98 відповідно), що призводить до зростання також періодів їх погашення на 25 та 13 днів відповідно. Це обумовлює відволікання грошових коштів з поточної діяльності.

Отже, у 2017 році АТ «Сумський завод «Насосенергомаш» залишається прибутковим, платоспроможним, фінансово стійким підприємством. Проте спостерігаються негативні зміни в розрізі зниження ділової активності та рентабельності підприємства. Компанія має змогу виконувати соціальні зобов'язання перед суспільством та персоналом, проте існуючі негативні тенденції ставлять під загрозу постійність та регулярність здійснення соціальних заходів, оскільки на підприємстві не створено забезпечення під здійснення соціальної діяльності.

2.2 Особливості організації соціально-відповідальної діяльності на АТ «Сумський завод «Насосенергомаш»

Зважаючи на багатогранність можливої реалізації заходів щодо СВД розглянемо особливості організації такої діяльності в АТ «Сумський завод «Насосенергомаш» в розрізі її рівнів.

Базовий рівень характеризується рівнем сплати податків та дотриманням соціальних базових гарантій. Підприємство своєчасно та в повному обсязі здійснює розрахунки з бюджетом, які характеризують витрати на соціальну допомогу державі та розрахунки зі страхування, що відображають внески, які покривають витрати держави на допомогу

громадянам у випадку безробіття чи нещасного випадку із співробітником АТ «Сумський завод «Насосенергомаш». Відрахування на соціальні заходи є відображенням елементів витрат, пов'язаних із соціальним забезпеченням працівників. АТ «Сумський завод «Насосенергомаш» забезпечує повне дотримання соціальних гарантій: тривалість робочого часу не перевищує зазначені в законодавстві межі, заробітна плата виплачується не нижче мінімального розміру, відпустка надається в повному обсязі, лікарняні виплачуються вчасно, звільнення відбуваються лише на законних підставах.

У 2017 році відрахування на соціальні заходи зросли на 1728 тис. грн., що пов'язано як із збільшенням чисельності персоналу, так із зростанням заробітної плати. Зменшилася кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом на 2743 тис. грн. у 2017 році порівняно з 2016 роком.

Корпоративний рівень характеризується додатковим соціальним забезпеченням працівників. Так, колективним договором АТ «Сумський завод «Насосенергомаш» передбачено перелік пільг та компенсацій для працівників підприємства, зокрема щодо надання допомоги:

– при народженні дітей кожному з батьків, які працюють на підприємстві, а також щомісячну допомогу матерям, які мають дитину до 3-х років;

– при поверненні з армії працівників товариства;

– одному за батьків багатодітних сімей та одиноким матерям, сім'ям, котрі мають дитину-інваліда на виховання;

– на поховання або відшкодовувати збитки на організацію поховань працівників, часткове погашення витрат на організацію поховань пенсіонерів АТ «Сумський завод «Насосенергомаш» та близьких родичів працівників;

– виплачувати грошове винагородження працівникам товариства до Дня машинобудівника тощо.

Для працівників передбачено надання профілактичного харчування, медичне забезпечення, проведення культурно-масової роботи, зокрема

виділення коштів на новорічні подарунки, на проведення культурно-масових та спортивних заходів.

Також на АТ «Сумський завод «Насосенегромаш» здійснюється контроль за рівнем кваліфікації робітників, забезпечуються можливості навчання працівників за рахунок підприємства (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Навчання та перекваліфікація працівників АТ «Сумський завод «Насосенергомаш»

Показники	2015	2016	2017
Середньооблікова кількість штатних працівників облікового складу, осіб	2733	2719	2766
Середня чисельність позаштатних працівників та осіб, які працюють за сумісництвом, осіб	168	159	91
Підготовлено нових робочих, осіб	46	3	7
у % до середньооблікової чисельності працівників	1,68	0,11	0,26
Навчено суміжним професіям, осіб	60	64	56
у % до середньооблікової чисельності працівників	2,20	2,34	2,05
Підвищено розряди, осіб	57	67	53
у % до середньооблікової чисельності працівників	2,09	2,45	1,94
Підвищили свої професіональні навички та знання на курсах підвищення кваліфікації, осіб	134	258	189
у % до середньооблікової чисельності працівників	4,90	9,44	6,92

В ході аналізу виявлено, що АТ «Сумський завод «Насосенергомаш» активно займається навчанням та перекваліфікацією працівників. Варто відмітити, що у 2017 р. підготовлено більше нових робочих, ніж у 2016 р., проте зменшилась чисельність осіб, що підвищили розряди та свої професійні навички та знання на курсах підвищення кваліфікації.

Результати дослідження аналізу витрат направлених на здійснення соціальної діяльності щодо однієї з основних груп стейкхолдерів, а саме – співробітників АТ «Сумський завод «Насосенергомаш» відображено у таблиці 2.4.

В ході дослідження, виявлено, що середній прибуток на одного працівника зменшився у 2017 році на 6,42 тис. грн.. Це пов’язано як із

зростанням чисельності персоналу на 47 осіб, так із зменшенням чистого прибутку на 15507 тис. грн.

Таблиця 2.4 – Показники соціальної активності АТ «Сумський завод «Насосенергомаш»

Показники соціальної активності	2015	2016	2017
Коефіцієнт плинності кадрів, %	5	6	8
Середній прибуток на одного працівника, тис.грн.	50,46	47,73	41,31
Середній фонд оплати праці на одного працівника, тис.грн.	75,40	80,21	96,37
Витрати на навчання працівників, у % до заробітної плати	0,27	0,36	0,17
Коефіцієнт росту заробітної плати	1,26	1,06	1,22
Усього на підготовку, навчання та перекваліфікацію витрачено, тис. грн	552,4	781	441
Фонд оплати праці, тис. грн.	206068	218088,4	266561

Суттєво скоротилися витрати на навчання та перекваліфікацію працівників – на 340 тис. грн., що підтверджує необхідність створення резерву для забезпечення витрат на навчання персоналу для рівномірності здійснення заходів. Зріс фонд оплати праці у 2017 році порівняно з 2016 роком на 48472,6 грн., що є наслідком збільшення чисельності персоналу та зростанням заробітної плати.

На балансі АТ «Сумський завод «Насосенергомаш» утримує об’єкти соціальної сфери, в тому числі: житлово-комунальне господарство, комбінат громадського харчування, дитячий оздоровчий табір, медпункт, теплицю.

Варто зауважити, що до об’єктів житлово-комунального господарства належать гуртожитки, які на сьогодні здаються в оренду та не виконують безпосередню роль об’єктів соціальної сфери.

Загалом витрати на утримання та розвиток об’єктів соціальної сфери за 2017 рік склали 12 086,2 тис. грн., що на 21,6 % більше суми на утримання в 2016 році. Збільшення витрат викликано переважно зростанням заробітної плати.

Структура витрат АТ «Сумський завод «Насосенергомаш» в розрізі основних об’єктів соціальної сфери наведена на рис. 2.1.

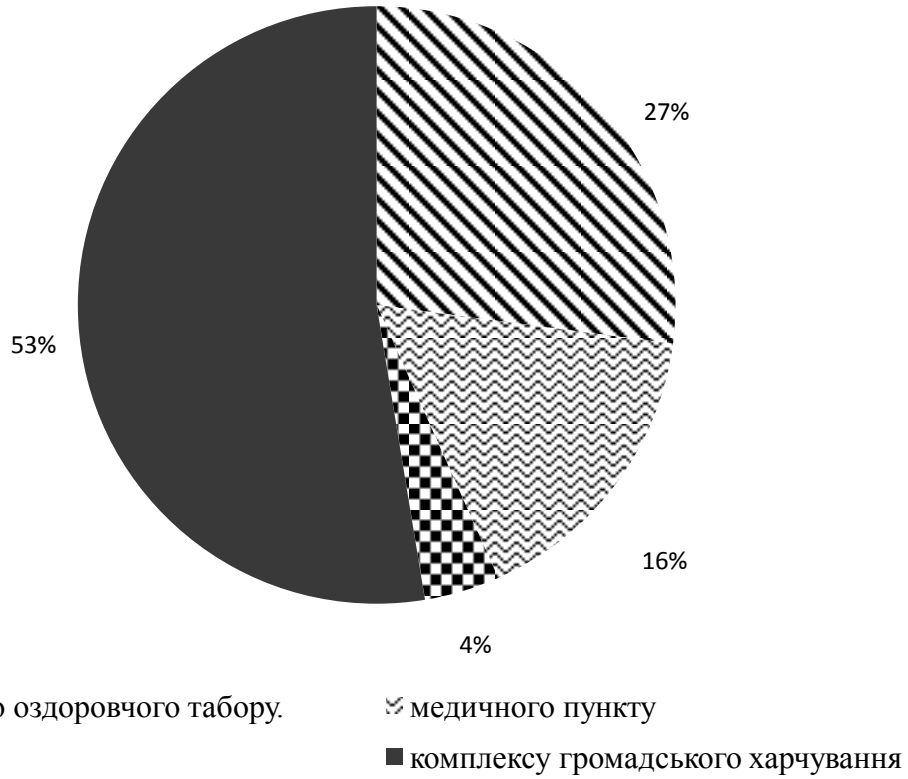

Рисунок 2.1 – Витрати на утримання об’єктів соціальної інфраструктури у 2017 році на АТ «Сумський завод «Насосенергомаш»

Можна зробити висновок, що АТ «Сумський завод «Насосенергомаш» найменше витрачає коштів на утримання теплиці серед інвестицій у соціальні об’єкти, а саме лише 4% витрат на утримання об’єктів соціальної інфраструктури. Найбільші витрати підприємство несе на утримання комплексу громадського харчування – 52,6%. Основні статті витрат – матеріали та заробітна плата. Другу позицію займають витрати на утримання дитячого оздоровчого табору. Так, наприклад, упродовж 2017 р. було проведено 3 табірні зміни, під час яких оздоровилася 331 дитина.

Таким чином, соціально-відповідальна діяльність АТ «Сумський завод «Насосенергомаш» охоплює переважно операції спрямовані на внутрішнє задоволення інтересів власників, менеджерів та працівників підприємства.

Добровільними напрямками соціально-відповідальної діяльності є утримання об’єктів соціальної інфраструктури та надання благодійної допомоги.

2.3 Організація обліку і звітності соціально-відповідальної діяльності в товаристві

Формування обліково-аналітичного забезпечення щодо здійснення соціально-відповідальної діяльності на АТ «Сумський завод «Насосенергомаш» потребує відповідної організації обліку та звітності в розрізі напрямів діяльності.

Вагомі місце в забезпеченні реальності та достовірності соціальних витрат займає первинний облік. Якщо розглядати первинні документи в розрізі основних елементів витрат, то необхідно зазначити, що він не має особливостей порівняно з обліком адміністративних, збутових чи інших операційних витрат.

Для первинного відображення соціальних витрат використовується комплекс типових первинних документів з нарахування виплат працівникам, понесення матеріальних та інших витрат на утримання об’єктів соціальної сфери. Так, оплата праці працівникам об’єктів соціальної інфраструктури здійснюється на основі табелів робочого часу, розрахунково-платіжних відомостей; надходження товарів (продуктів харчування, медикаментів тощо) відбувається на основі товарно-транспортних, податкових накладних, виконання послуг підтверджується актом надання послуг тощо.

В контексті управління підприємством більш вагомого значення набуває система формування аналітичних та синтетичних регістрів для обліку соціальних витрат.

Для обліку оплати праці на АТ «Сумський завод «Насосенергомаш» використовується рахунок 66 «Розрахунки з оплати праці», для обліку розрахунків зі страхування однойменний рахунок 65 з широкою аналітикою. Накопичення витрат на навчання та перекваліфікація кадрів в товаристві здійснюється на рахунках 23 «Виробництво», 91 «Загальновиробничі

витрати», 92 «Адміністративні витрати», 93 «Витрат на збут» залежно від того, в якому відділі працює співробітник, що пройшов навчання або перекваліфікацію.

Для обліку витрат на соціальні об'єкти АТ «Сумський завод «Насосенергомаш» використовує 94 рахунок, субрахунок 949. На субрахунку 949 «Інші витрати операційної діяльності» узагальнюється інформація про такі витрати операційної діяльності, які не знайшли відображення на інших субрахунках рахунку 94 «Інші витрати операційної діяльності».

На підприємстві існує розроблена система аналітичних рахунків для обліку окремих об'єктів соціальної сфери.

Так, витрати на утримання дитячого оздоровчого табору «Сонячний» АТ «Сумський завод «Насосенергомаш» накопичуються на рахунку 949.20. Варто зауважити, що на цьому рахунку обліковуються постійні витрати, які несе табір протягом року незалежно від наявності та кількості відпочиваючих.

Для обліку витрат по сезонних роботах передбачено рахунок 949.21. На рахунку 949.21 накопичуються витрати протягом травня, червня, липня і серпня. За цей період виникають такі статті витрат як екскурсійне обслуговування, списання продуктів харчування, прання білизни, медикаменти, списання канцтоварів, списання спортивних товарів, водолазне обстеження тощо. Тобто витрати пов'язані безпосередньо із здійсненням табірної діяльності. Кожній статті витрат відповідає окремий аналітичний рахунок.

Обліком витрат на утримання дитячого оздоровчого табору на АТ «Сумський завод «Насосенергомаш» займається окремий бухгалтер в період сезонних робіт та зведене бюро протягом року.

На рахунку 949.30 обліковуються витрати по кошторису медичного пункту. Рахунок передбачає такі статті витрат, як: матеріали, фонд оплати праці, електроенергія, теплоенергія, за повірку та калібровку приладів тощо.

Обліком витрат на утримання комплексу громадського харчування займається бюро обліку матеріалів бухгалтерської служби. Витрати на утримання комплексу громадського харчування накопичуються на рахунку 949.50. Утримання теплиці обліковують на рахунку 949.40.

Для обліку пільг, передбачених колективним договором, використовується рахунок 949.8.

До нього передбачено перелік статей аналітичного обліку, зокрема, що стосуються соціальної діяльності:

- 949.80001 – перерахування на культурно-масову роботу;
- 949.80008 – оздоровлення працівників;
- 949.82010 – пам’ятні адреса, подарунки, квіти;
- 949.82011 – грошові та матеріальні затрати на поховання;
- 949.82012 – святкування Дня машинобудування (заводу);
- 949.82013 – Витрати на святкування Нового року;
- 949.82014 – Витрати на святкування 8 березня;
- 949.82015 – Грошові та матеріальні затрати на поховання робітника;
- 949.84000 – Благодійна, спонсорська допомога.

Варто зазначити, що недоліком системи аналітичних рахунків 949.8 рахунку є дублювання рахунку для відображення грошових та матеріальних затрат на поховання, відсутність рахунків для окремого обліку щорічної нецільову благодійну допомогу одному за батьків багатодітних сімей та одиноким матерям, сім’ям, котрі мають дитину-інваліда на виховання; допомоги при поверненні з армії працівників товариства; щомісячної допомоги матерям, які мають дитину до 3-х років, допомоги при народженні дітей. Недоцільно також відображати на рахунку 949.8 витрати на благодійну, спонсорську допомогу, тому що вона може надаватися не тільки працівникам, а й зовнішнім особам чи організаціям.

Зведене бюро складає в кінці року дві окремі відомості, які відображають відповідно постійні витрати на утримання табору та витрати по сезонних роботах з групуванням по місяцях. Проте на АТ «Сумський

завод «Насосенергомаш» не розроблено зведеної відомості, яка б відображала сукупні витрати на табірну діяльність протягом року та дозволяла б порівнювати їх з витратами минулого року. Також існують аналогічна відомість по медичному пункту.

Інформацію про базовий рівень сплати податків можна отримати із річної фінансової звітності АТ «Сумський завод «Насосенергомаш», яка публікується на офіційному сайті підприємства: рядок 1620 балансу розкриває інформацію про надання підприємством соціальної підтримки державі; рядок 1625 – відрахування на випадок безробіття чи нещасного випадку з працівником; рядок 2510 звіту про фінансові результати відображає інформацію про елементи витрат, пов'язаних із соціальним забезпеченням співробітників.

Також інформацію про сплату внесків до бюджету можна знайти у звіті про суми нарахованої заробітної плати застрахованих осіб та суми нарахованого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Витрати на допомогу по вагітності, пологах, втрати працездатності та іншого за рахунок коштів фонду соціального страхування відображаються у звіті по коштах загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням.

Про корпоративний рівень соціальної відповідальності підприємства АТ «Сумський завод «Насосенергомаш» можна дізнатися із статистичного звіту з праці. Він розкриває інформацію про кількість прийнятих, звільнених працівників. Детально відображається інформація про фонд оплати праці. Окремими рядками наводиться інформація про премії та винагороди, заохочувальні та компенсаційні виплати, матеріальна допомога, соціальні пільги, що мають індивідуальний характер. У звіті створена система ранжування кількості працівників за рівнями оплати праці. У розділі 7 звіту з праці підприємство висвітлює дані про витрати на соціальне забезпечення

персоналу, культурно-побутове обслуговування, забезпечення житлом працівників, витрати на професійне навчання.

Отже, на АТ «Сумський завод «Насосенергомаш» для обліку соціальних витрат використовуються типові первинні документи, регістри аналітичного та синтетичного обліку, існує система рахунків для обліку фактів соціального життя, проте він має суттєві недоліки. Обліком об'єктів соціальної сфери займаються різні підрозділи бухгалтерської служби, що ускладнює процес аналізу соціальних витрат. Також не враховані особливості соціальних витрат в обліковій політиці.

Фінансова, податкова та статистична звітність містить окрему інформацію, яка стосується соціальної діяльності, проте вона є неповною та знаходиться у різних звітах, що ускладнює аналіз. На підприємстві не розроблено форм звітностей, що розкриває інформацію про соціальні витрати.

РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АТ «СУМСЬКИЙ ЗАВОД «НАСОСЕНЕРГОМАШ»

3.1 Ключові аспекти організації обліку соціально-відповідальної діяльності в АТ «Сумський завод «Насосенергомаш»

Ведення соціально-відповідальної діяльності АТ «Сумський завод «Насосенергомаш» потребує формування відповідного обліково-аналітичного забезпечення. Розглянувши особливості соціально-відповідальної діяльності на АТ «Сумський завод «Насосенергомаш», пропонуємо підхід в організації соціального обліку в частині формування облікового забезпечення за соціальними операціями, що включає технічне, організаційне, методичне, управлінське та аналітичне забезпечення (рис. 3.1).

Рисунок 3.1 – Запропоновані напрямки організації соціального обліку в частині формування облікового забезпечення за соціальними операціями

Джерело: авторська розробка

Технічне забезпечення соціального обліку включає розроблення аналітичних рахунків. Оскільки на підприємстві автоматизована система обліку, а для обліку соціальних операцій використовуються різні синтетичні рахунки та загромаджена система аналітичних рахунків, з метою формування ефективної інформаційної бази пропонуємо додати субконто для рахунків витрат, а саме 23, 91, 92, 93, 94, на яких обліковуються соціальні операції (рис. 3.2).

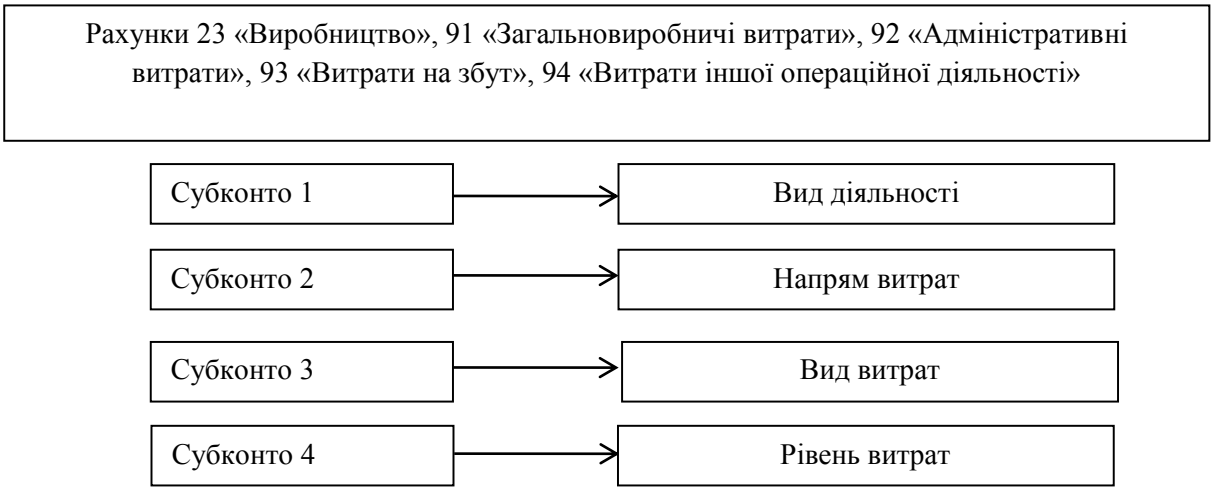

Рисунок 3.2 – Удосконалені субконто для рахунків обліку витрат в АТ «Сумський завод «Насосенергомаш»

Джерело: авторська розробка

У субконто 1 «Вид діяльності» пропонуємо виділити основну, допоміжну, соціальну та екологічну діяльність. При обліку операцій соціального характеру відповідно обирати «Соціальна діяльність». Щоб визначитися чи належить господарська операція до соціальної діяльності необхідно визначити критерії віднесення фактів господарського життя до соціально активних. Вважаємо за доцільне виділити серед критеріїв спрямованість на задоволення соціальних потреб заінтересованих сторін; добровільний характер, відсутність примусу; сприяння сталому розвитку стейкхолдерів; можливість кількісного та/або якісного виміру.

На основі проведено аналізу особливостей соціально-відповідальної діяльності АТ «Сумський завод «Насосенергомаш» у субконто 2 «Напрям витрат» пропонуємо визначити наступні соціальні напрями: об`єкти соціальної інфраструктури, соціальне забезпечення персоналу, благодійна та спонсорська допомога.

Кожен напрям витрат рекомендуємо деталізувати за видами витрат – субконто 3: об`єкти соціальної інфраструктури – медичний пункт, комплекс громадського харчування, оздоровчий табір, теплиця; соціальне забезпечення працівників – навчання та перекваліфікація кадрів, грошові виплати до свят, допомоги сім`ям, що мають дітей, профілактичне харчування, проведення культурно-масової роботи, інші; благодійна та спонсорська допомога – витрати на проведення місцевих святкових заходів, інші.

Субконто 4 «Рівень витрат» передбачає два значення: базовий та добровільний рівень. Його доцільно використовувати у зв’язку з тим, що АТ «Сумський завод «Насосенергомаш» забезпечує надання працівникам пільг передбачених законодавством та здійснює добровільні соціальні заходи на користь співробітникам.

Організаційне забезпечення соціального обліку передбачає вибір суб`єктів виконання операцій. Вважаємо за доцільне не змінювати закріпленість бухгалтерів за обліком відповідних напрямів діяльності, тому що напрями соціальної діяльності системно різні та мають грунтовні облікові особливості. Відповідальним за ведення соціального обліку визнати головного бухгалтера. Загальні правила обробки інформації доречно також застосовувати і в частині обробки інформації соціального характеру.

Методичне забезпечення в частині управлінського обліку включає розробку системи соціальних витрат. Вважаємо, що для АТ «Сумський завод «Насосенергомаш» система соціальних витрат розкрита у розрізі субконто до рахунків витрат.

На етапі методичного забезпечення в частині фінансового обліку пропонуємо для окремих витрат на соціальне забезпечення персоналу

створити забезпечення, адже в ході аналізу фінансово-господарської діяльності АТ «Сумський завод «Насосенергомаш» було виявлено, що на підприємстві відбуваються процеси зниження ділової активності та рентабельності. Для створення умов виконання соціальних зобов'язань із навчання та перекваліфікації робітників необхідно акумулювати кошти на покриття цих витрат на рахунку 474 «Забезпечення інших витрат і платежів», аналітичний рахунок 474.1 «Забезпечення витрат на навчання і перекваліфікацію працівників». По кредиту 474.1 відображається створення забезпечення на навчання та перекваліфікацію персоналу (кореспондує з дебетом рахунків 23, 91, 92, 93, 94 та іншими) , по дебету – використання забезпечення на задоволення відповідних потреб (з кредитом рахунків 20, 23, 31, 63, 68 та іншими).

Таблиця 3.1 – Кореспонденції рахунків щодо обліку забезпечень на навчання та перекваліфікацію персоналу

Створення забезпечень		
Створення забезпечень на навчання та перекваліфікацію робітників	23, 91, 92, 93	474.1
Використання забезпечень		
Надання послуги центром навчання та підвищення кваліфікації	474.1	685
Нарахування податкового кредиту	641	685
Виплата коштів за надані послуги	685	311

Для визначення розміру забезпечень на навчання та перекваліфікацію персоналу пропонуємо використовувати прогнозний метод розрахунку на основі середніх витрат на навчання та перекваліфікацію одного працівника за останні три роки за середньозваженим показником (3.1). Розрахунки наведено в табл. 3.2.

Чисельність персоналу, що буде проходити навчання та перекваліфікацію в наступному році, пропонуємо визначати відділу кадрів за запитами керівників підрозділів (умовно візьмемо 350 осіб).

$$B_{пр} = \frac{B_1 + B_2 + B_3}{\sum_3 Ч} \cdot Ч_{пр} \quad (3.1)$$

де $B_{пр}$ – прогнозні витрати на навчання та перекваліфікацію персоналу на наступний рік, тис. грн;

B_1, B_2, B_3 – витрати на навчання та перекваліфікацію персоналу за останні 3 роки, тис. грн;

$Ч_{пр}$ – прогнозна чисельність персоналу, що проходитиме навчання та перекваліфікацію персоналу наступного року, осіб;

$\sum_3 Ч$ – сумарна чисельність персоналу, що проходила навчання та перекваліфікацію протягом останніх трьох років, осіб.

Таблиця 3.2 – Розрахунок забезпечень на навчання та перекваліфікацію персоналу

Показник	2015	2016	2017
Кількість працівників, що пройшли навчання та перекваліфікацію, осіб	297	392	305
Загальні витрати на навчання та перекваліфікацію персоналу, тис.грн.	552,4	781	441
Середні витрати на навчання та перекваліфікацію одного працівника, тис.грн.	1,86	1,99	1,45
Прогнозовані середні витрати на навчання та перекваліфікацію одного працівника, тис.грн.	1,79		
Прогнозовані загальні витрати на навчання та перекваліфікацію персоналу (забезпечення), тис.грн.	626,5		

Управлінське забезпечення в АТ «Сумський завод «Насосенергомаш» вважаємо за доцільне реалізувати у вигляді зведеної відомості накопичення соціальних витрат (додаток Ж). Ця відомість дозволить відображати накопичені соціальні витрати відповідно до нововведених субконто та порівнювати їх із соціальними витратами за аналогічний період минулого року. Також передбачено у формі відомості розрахунок приросту та частки окремого виду витрат у загальній сумі соціальних витрат.

Отже, організувавши соціальний облік в АТ «Сумський завод «Насосенергомаш» відповідно до підходу, що передбачає його технічне, організаційне, методичне, управлінське та аналітичне забезпечення,

підприємство отримує можливість формувати відомість накопичення соціальних витрат, що дозволить оперативно контролювати та управляти соціальними витратами. Саме введення субконто дозволить коректно накопичувати інформацію соціального характеру. Створення забезпечення під витрати на навчання та перекваліфікацію персоналу дозволить уникнути негативних наслідків можливих критичних ситуацій та дозволить здійснювати ці заходи відповідно до запланованого графіку.

3.2 Вдосконалення соціальної звітності АТ «Сумський завод «Насосенергомаш»

Оскільки АТ «Сумський завод «Насосенергомаш» активно займається соціально-відповідальною діяльністю, вагомою потребою для управління є формування повної, достовірної та оперативної інформації для прийняття ефективних соціально-економічних рішень. З метою задоволення цих потреб необхідно складати внутрішню соціальну звітність.

Пропонуємо загальний алгоритм складання соціальної звітності для АТ «Сумський завод «Насосенергомаш», що можна застосовувати як для складання внутрішнього соціального звіту, так і зовнішнього (рис. 3.3).

Соціальний звіт пропонуємо складати довільної форми, що дозволить відображати лише необхідну підприємству інформацію.

Наступний крок передбачає вибір системи якісних та кількісних показників (додаток И). Відсутність витрат соціального спрямування, які можна кількісно виміряти, не означає відсутність ведення соціально-відповідальної діяльності. Кількісні показники можна економічно розрахувати за загальноприйнятими формулами і в своїй значній частині вони стосуються соціальних витрат.

Рисунок 3.3 – Алгоритм складання соціальної звітності АТ «Сумський завод «Насосенергомаш

Джерело: складено автором

Частину якісних показників пропонуємо оцінювати в бінарній системі: наявно/ненаявно (1/0), зокрема щорічний соціальний звіт, соціологічні дослідження, добросовісна ділова практика, наявність колективного договору. Показники кількості позитивних згадок у пресі, частоти перевірок податковими органами, кількості прийнятих позитивних рішень місцевими органами управління вважаємо якісними, тому що вони грунтуються на даних, які необхідно збирати з різних джерел та які не мають кількісного виміру.

Показники обізнаності потенційних клієнтів або працівників про компанію, рівень задоволеністю працею, клімат в організації пропонуємо оцінювати за 10-бальною школою на основі анкетування.

Створення структури соціального звіту передбачає розробку розділів, підпунктів, їх порядок, що дозволить користувачеві швидко орієнтуватися у документі та знаходити потрібну для нього інформацію. Якісні та кількісні показники соціальної відповідальності було погруповано відповідно до розділів, що можна включати у соціальний звіт.

Відповідальним за складання соціального звіту є головний бухгалтер підприємства. Формувати звіт доцільно на сьогодні доручити одному працівнику бухгалтерської служби, що має переваги: економія коштів, високий ступінь довіри до працівника, підприємство самостійно обирає наповненість і вигляд звіту порівняно із залученням групи працівників або аутсорсера. Соціальний звіт пропонуємо складати один раз на рік. В майбутньому, при виявленні різких коливань витрат між роками, обрати найбільш відповідний період складання, що дозволить виявити детермінований зв'язок.

Оцінка ефективності формування внутрішнього соціального звіту можна провести за складеним алгоритмом (додаток К).

Для досягнення якісних характеристик інформації, що надається у соціальній звітності АТ «Сумський завод «Насосенергомаш», необхідно визначити комплекс певних принципів, яких варто дотримуватись у процесі здійснення облікових процедур та складання звітності (рис. 3.4) [47].

Перший блок формують принципи, що відображають теоретичну основу соціальної звітності: системність, науковість, кількісна оцінка, обачність, автономності. Обачність – передбачає застосування методів оцінки, що запобігають заниженню оцінки соціальних зобов`язань і соціальних витрат. Автономність – у соціальній звітності не повинні відображатися соціальні витрати та зобов`язання власників підприємства. Принцип системності передбачає формування інформаційної системи для складання соціальної звітності.

Рисунок 3.4 – Принципи соціальної звітності

Джерело: складено автором

Наступний блок – принципи, що визначають склад і структуру соціальної звітності: корисність, достатність, стисліть, суттєвість, прозорість, економічність, зрозумілість, наочність, аналітичність, надійність, можливість зіставлення, індивідуальність, інтерактивність, орієнтація на майбутнє, стратегічна спрямованість, значимість.

Принцип економічності передбачає, що витрати понесені для складання соціального звіту, не мають бути вищими, ніж отримані доходи від використання концепції соціальної звітності. Якісним критерієм соціальної звітності є принцип надійності. Соціальні аспекти життя фірми не завжди можна точно оцінити. Але неточність цих даних не має впливати на обґрунтованість рішень. Соціальна звітність компанії має бути порівняною, мати можливість її зіставити за різні роки складання. Звіт має бути зрозумілим та корисним для прийняття рішень користувачами. Інформація, наведена у звіті, має бути достатньою для прийняття економічних та

соціальних рішень. Соціальний звіт має бути привабливим для користувача, вміщувати схеми, графіки, таблиці, що полегшує сприйняття інформації.

Третій блок принципів соціальної звітності включає такі принципи як достовірність, незалежність, адресність, послідовність, своєчасність і оперативність, інтегрована інформаційна база, професійне судження, безперервність і періодичність, нейтральність та верифікації.

Соціальний звіт АТ «Сумський завод «Насосенергомаш» має бути адресним та відповідати на запити основних груп стейкхолдерів. Соціальна звітність повинна бути стратегічно спрямованою та відображати пріоритети діяльності підприємства. Дані, включені до соціального звіту, мають бути реальними, прозорими, достовірними та документально підтвердженими. Верифікований соціальний звіт може бути перевірений за допомогою внутрішнього аудиту, зовнішнього оцінювання. Інформація відображена в звітності повинна бути суттєвою і впливати на прийняття рішень користувачами звітності. Послідовність – застосування із року в рік обраної облікової політики в частині соціальної складової. Звітність необхідно складати своєчасно, відповідно до затвердженого графіку, щоб стейкхолдери мали можливість вчасно реагувати на зміни в компанії і приймати ефективні рішення. Щоб визначити перелік важливих питань для розкриття у соціальному звіті та послідовного покращення його, корисно залучати до обговорення зацікавлених сторін.

Отже, складання соціального звіту потребує чітких, послідовних дій, що мають ґрунтуватися на основоположних принципах. Запропонована структура звіту передбачає групування якісних та кількісних показників в розрізі декількох розділів: загальної характеристики соціально-відповідальної діяльності підприємства, соціальне забезпечення персоналу, показників витрат на об’єкти соціальної інфраструктури, благодійної та спонсорської допомоги. Розкриття показників відповідно до структури слугуватиме основою для прийняття соціально-економічних рішень та складання та оприлюднення в майбутньому зовнішньої соціальної звітності.

ВИСНОВКИ

Активне впровадження соціально-відповідальних заходів в поточну діяльність підприємств переносить їх на новий – світовий рівень ведення бізнесу, що передбачає задоволення всіх груп стейкхолдерів, в тому числі персоналу і суспільства. Соціально-відповідальну діяльність розглянуто в розрізі двох рівнів: базового та добровільного. В роботі досліджено сутність соціально-відповідальної діяльності для подальшого коректного розкриття соціального обліку та звітності.

З метою аналізу ефективності понесених витрат на здійснення соціально-відповідальної діяльності необхідно впроваджувати елементи соціального обліку для складання та оприлюднення соціальної звітності.

Здійснення СВД дозволяє суб'єктам господарювання ефективно взаємодіяти із суспільством та підвищувати свою конкурентноздатність.

Посилення тенденцій ведення соціально-відповідального бізнесу обумовлює необхідність формування та розвитку ускладненого обліку, що відображає не лише показники фінансового розвитку, а і основні соціальні аспекти діяльності суб'єкта господарювання. Вагомого значення при цьому набуває соціальна звітність як система накопичення та узагальнення взаємопов'язаних якісних та кількісних показниківСВД, що відображає використання підприємством соціальних програм, проведення соціальних заходів, участь компанії у житті суспільства, з метою прийняття управлінських рішень, задоволення інформаційних потреб зацікавлених сторін і створення позитивного іміджу фірми, для отримання додаткових конкурентних переваг.

Проведений аналіз фінансово-господарської діяльності АТ «Сумський завод «Насосенегромаш» дозволив виявити здатність підприємства забезпечувати виконання соціальних зобов'язань та негативні зміни зниження ділової активності та рентабельності підприємства. На основі результатів дослідження особливостей соціально-відповідальної діяльності

АТ «Сумський завод «Насосенергомаш» виділено основні напрями соціальних витрат підприємства: соціальне забезпечення персоналу, утримання об'єктів соціальної інфраструктури, благодійна та спонсорська допомога, інші напрямки соціальної політики.

Дослідження системи бухгалтерського обліку в частині обліку фактів господарського життя соціального спрямування не виявило особливостей щодо первинного обліку. Але було виокремлено перелік недоліків, що гальмували процес складання соціальної звітності: відсутність облікової політики для соціального обліку, відсутність внутрішніх форм соціальної звітності, недостатньо розвинена аналітика рахунків. Також проаналізовано фінансову, податкову та статистичну звітність, що містить інформацію соціального характеру.

З метою формування якісного обліково-аналітичного забезпечення система організації обліку повинна включати технічне, організаційне, методичне, управлінське та аналітичне забезпечення. Зокрема, з метою удосконалення аналітичного обліку соціально-відповідальної діяльності необхідно додатково ввести систему субконто для рахунків витрат виходячи з критеріїв віднесення господарських фактів до соціально-відповідальних.

Для пропорційного розподілу частини внутрішніх соціальних витрат, недопущення кризових ситуацій в задоволенні базових потреб персоналу та підприємства обґрунтовано необхідність щодо створення забезпечення для покриття витрат на навчання та перекваліфікацію персоналу. Для формування резерву запропоновано використовувати прогнозний метод розрахунку на основі середніх витрат на навчання та перекваліфікацію одного працівника за останні три роки за середньозваженим показником.

З метою підвищення ефективності управління соціальними витратами, формування аналітичного підґрунтя для складання соціальної звітності запропоновано використовувати у діяльності розроблену зведену відомість накопичення соціальних витрат.

Зведена відомість накопичення соціальних витрат передбачає узагальнення видів витрат на здійснення напрямів соціально-відповідальної діяльності у абсолютному та відносному вимірі. Складання внутрішнього соціального звіту має бути передумовою для складання та оприлюднення зовнішнього соціального звіту.

З метою покращення механізмів складання соціальної звітності розроблено алгоритм формування звітності соціально-відповідальної діяльності АТ «Сумський завод «Насосенергомаш».

Соціальний звіт пропонуємо складати довільної форми, що дозволить відображати лише необхідну підприємству інформацію. Враховуючи, що не всі соціальні витрати можуть бути виміряні кількісно запропоновано систему якісних та кількісних показників, що відображають результати соціально-відповідальної діяльності, визначено методи їх оцінки та розрахунку.

Для підвищення ефективності якості наведеної інформації у соціальній звітності запропоновано та розроблено систему принципів її формування виходячи з систематизації принципів управлінської, фінансової та інтегрованої звітностей. Запропоновано до впровадження розроблений алгоритм оцінки ефективності формування внутрішнього соціального звіту

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Gray R. The social accounting project and Accounting Organizations and Society. Privileging engagement, imaginings, new accountings and pragmatism over critique? // Accounting, Organizations and Society. 2002. 27 (7). P. 687–708.

2. Mathews M. and Perera M. Accounting theory & development. – 3rd ed. – Melbourne: Thomas Nelson Australia, 1996.

3. S. Diaz et al. 2005. «Biodiversity regulation of ecosystem services», in H. Hassan et al. Ecosystems and human well-being: current state and trends (Washington, DC, Island Press), pp. 297–329.

4. Аделькин Ф. Результаты исследования социальной ответственности украинского бизнеса. Київ : Блакить, 2005. 349 с.

5. Бегма Ю. К., Вінніков О. Ю., Редько О. І. Якісне дослідження методів впровадження соціальної відповідальності бізнесу в Україні: Київ : *Факт*, 2006. С. 18–26.

6. Безверхий К. В. Соціальна звітність суб'єктів господарювання в умовах сталого розвитку. *Фінанси, облік і аудит*. 2015, Вип. 1. С. 170-185.

7. Будько О. В. Облік соціально відповідальної діяльності як інформаційна основа управління сталим розвитком підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 20. С. 33-38.

8. Левицька С. О. Соціальний облік: методичний підхід та організаційне забезпечення. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2014. № 797. С. 255-262.

9. Воробей В. Соціальна звітність: стан та перспективи. *Матеріали Зборів мережі Глобального Договору ООН (16 грудня 2009р.)*. Київ: 2009.

10. Груздева Н.Р. Социальный отчет как один из основных этапов социального аудита организации URL: naukovedenie.ru/PDF/27evn313.pdf .

11. Давидюк Т.В. Социальная отчетность в Украине как инструмент

управления человеческим капиталом. *Міжнародний збірник наукових праць Житомирського державного технологічного університету*. Житомир, 2011. № 3(21). С. 96-101.

12. Дерій В. А., Дерій М. В. Облікові та аналітичні компоненти нефінансової звітності та їх роль в економічній системі. *Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. Серія: Економічні науки*.Вінниця, 2014. Вип. 2 (88). С. 95-103.

13. Директивы Европейского Союза EU-Directive URL: http://ec.europa.eu/eu_law/introduction/what_ directive_en.htm.

14. Зелена книга Європейського Союзу URL: http://www.rsppenergy.ru/main/static.asp?art_id=1552.

15. Ильичева Е.В. Корпоративный социальный отчет – инструмент гармонизации экономических, экологических и социальных интересов бизнеса и общества. *Российское предпринимательство*. 2007. Том 8. № 10. С. 42-46.

16. Індекс прозорості сайтів українських компаній – 2017 URL: http://csr-ua.info/csr-ukraine/wp-content/uploads/2018/10/Transp_Index_2018 _preview-.pdf.

17. Комарова К.В., Ковальчук Н.В. Соціальна відповідальність як складова стратегії розвитку бізнесу на підприємствах України URL: Downloads/inek_2016_5-6_6.pdf.

18. Корнєва І.О. Соціальна корпоративна відповідальність як інструмент покращення результатів роботи підприємства. *«Молодий вчений»*. 2017. № 5 (45). С. 618–621.

19. Король С. Нефінансова звітність підприємства. *Вісник КНТЕУ*. 2011. № 6. С. 102-113.

20. Король, С.Я. Теоретичні засади соціального обліку. *Облік і фінанси*. 2016. № 2 (72). С. 29-34.

21. Корпоративна соціальна відповідальність – це не лише видатки, а й користь URL: http://ecolog-ua.com/articles/korporatyvna-socialna-

vidpovidalnist-ce-ne-lyshe-vydatky-y-koryst.

22. Корягін М.В., Куцик П. О. Проблеми та перспективи розвитку бухгалтерської звітності. Київ, 2016. 276 с..

23. Котлер Ф. Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства / Ф. Котлер, Н. Лі ; Пер. з англ. С. Яринич. – К. : Стандарт, 2005. – 302 с.

24. Краснова М. В. Бухгалтерское обеспечение подготовки социальной отчетности. *Международный бухгалтерский учет*. 2012. № 9 (207). С. 39–44.

25. Кузь В.І., Кравчук В.С. Управлінська бухгалтерська звітність підприємства: принципи та підходи до формування. *Бухгалтерський облік, аналіз, аудит.* 2015. № 2 (58). С. 188-197.

26. Лошкарева И.Э. Проблемы формирования социальной отчетности организациями Самарской области. *Успехи современного естествознания*. 2014. № 8. С. 132-134.

27. Международный стандарт интегрированной отчетности URL: http://ir.org.ru/attachments/article/108/13-12-08-THE-INTERNATIONAL-IR-FRAMEWORK.docx_en-US_ru-RU.pdf.

28. Мельник С. Становлення соціально орієнтованого бізнесу в Україні як складова державної соціальної політики. *Україна: аспекти праці. Науково-економічний та суспільно-політичний журнал.* № 5. 2008. С. 32.

29. Методичні рекомендації щодо формування та впровадження в Україні системи соціальної відповідальності бізнесу (виробничий рівень) URL: lir.lg.ua/.../metod_rek_virob_riv.doc.

30. Мизиковский Е.А. Теория бухгалтерского учёта: уч. Київ: Экономистъ, 2002. 400 с.

31. Міжнародний стандарт ISO/FDIS 26000 «Керівництво з соціальної відповідальності» URL: http://www.ksovok.com/doc/iso_fdis_26000_rus.pdf.

32. Пахуча Е. Сутність категорії «соціальна відповідальність» у контексті трансформації аграрного сектора. *Agricultural and Resource Economics : International Scientific E-Journal*. 2016. Vol. 2. №. 3.

33. Петрова А.Н. Сущность и назначение социальной отчетности. *Экономические науки.* 2011. № 83. С. 215-218.

34. Принципи OECD URL: http://www.oecd.org/ctp/transfer-pricing/.

35. Притуляк Н. М., Гончаренко О. Е. Корпоративна нефінансова звітність як інформаційна складова соціально відповідального. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2018. № 3. С. 71-80.

36. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України Від 05.10.2017 № 2164-VIII URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14.

37. Саприкіна М.А., Ляшенко О., Саєнсус М.А. Корпоративна соціальна відповідальність: моделі та управлінська практика. Київ: «Фарбований лист», 2011. 480 с.

38. Слободняк И.А. Формирования бухгалтерской управленческой отчетности коммерческой организации: автореф. дис. … докт. экон. наук: 08.00.12. Иркутск, 2012. 38 с.

39. Снопок Ю. Н. Формирование финансовой отчетности социально активной фирмы URL: https://disser.spbu.ru/disser2/7/disser/Solovej.Dissert.pdf.

40. Соколов Я. В., Соколов В. Я. История бухгалтерского учета: учебник. 3-е изд., перераб. и доп. М. : Магистр, 2011, 287 с.

41. Соловей Т. Н. Формирование финансовой отчетности социально активной фирмы: дисс. ... канд. эк. наук : 08.00.12. Санкт-Петербург, 2014. 238 с.

42. Социальность ответветственных URL: https://www.comnews.ru/standart/article/52616.

43. Соціальна відповідальність бізнесу: розуміння та впровадження URL: http://www.un.org.ua/files/Concept_Paper.pdf.

44. Соціальний звіт «Віді груп» URL: http://www.vidi-autocity.com/upload/iblock/af9/work_so_2013_.pdf.

45. Усатенко О. В. Класифікація соціально відповідальної діяльності підприємства у процесі сталого розвитку для цілей управлінського обліку.

Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2014. № 794.

46. Філиппова С. В. Соціальна відповідальність у стратегії управління вітчизняним підприємством: проблемні питання інтегрування механізму. *Економіка: реалії часу*. 2017. №2 (30).

47. Харченко І. М., Овчарова Н. В. Соціальна звітність в системі обліково-аналітичного забезпечення менеджменту. *Інфраструктура ринку*. 2018. № 24.

48. Харченко І.М., Овчарова Н.В. Облік соціально-відповідальної діяльності: призначення, мета, необхідність: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., 5 жовтня 2018 р. м. Київ. 2018.

49. Штупун М. Інформаційне забезпечення складання звітності з корпоративної соціальної відповідальності. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2016. № 1. С. 326-335.

50. Экономика предприятия: Учебник для вузов/ Под. ред. проф. В. Я. Горфинкеля, проф. В. А. Швандара. 3-е изд., перераб. и доп. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2004. С. 26 – 49.

51. Юрченко О.В. Звітність у системі управління соціальними витратами. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2011. №2(14). С.164-169.